

Visame
pasaulyje
pripažinta
knyga:
greičiausiai
išmokanti
piešti

BETTY EDWARDS

Pažadink savyje

DAILININKA

Betty Edwards

Pažadink savyje
DAILININKA

KŪRYBIŠKUMO IR PASITIKĖJIMO SAVIMI UGDYMOŠI KURSAS

Turinys

Įžanga	9
1 Piešimas ir menas važiuoti dviračiu	28
2 Pirmieji žingsniai	38
3 Smegenys: kairė ir dešinė	52
4 Poslinkis į dešinę	64
5 Vaikystės piešiniai	82
6 Kraštinių suvokimas	100
7 Erdvių suvokimas	124
8 Piešinio detalių santykiai	146
9 Portretas iš profilio	172
10 Šviesa, šešėliai ir geštaltas	202
11 Nauji suvokimo įgūdžiai ir kūrybinis problemų sprendimas	236
12 Pažadink savyje dailininką	258

Įžanga

*Piešimas padeda žmonėms būti laimingiems.
Civilizuotas žmogus turi mokėti piešti – tai tas pat,
kas mokėti skaityti ir rašyti.*

– Michael Kimmelman, *New York Times* meno kritikas

Darbas prie šios knygos truko trisdešimt metų. Pirmasis jos leidimas pasirodė 1979-aisiais, paskui aš ją tris sykius perleidau pataisytą. Tad šis leidimas jau yra ketvirtas. Kiekvieną kartą taisydama knygą ir ruošdama naują jos leidimą aš stengiausi papildyti ją naujomis piešimo mokymo metodikomis ir neurologijos mokslo duomenimis. Pavyzdžiui, šiame leidime pateikiu kelis naujus faktus apie dešiniojo smegenų pusrutulio funkcijas ir kalbu apie palyginti naują *neuroplastikos* mokslą. Įvertinusi visus duomenis, kuriuos mes šiandieną turime, aš darau išvadą, kad piešimas gali ne tik padėti žmonėms būti laimingesniems, bet ir ugdyti jų kūrybines galias. Labai viliuosi, kad būtent taip į šią discipliną ims žiūrėti mūsų švietimo sistema. Kad tai įvyktų, yra mano gyvenimo tikslas.

Suvokimo galia

Galbūt jau supratote, kad ši knyga nėra vien apie tai, kaip išmokti piešti. Ir, žinoma, ji nėra apie DAILĘ.

Kūrybiškas ir intuityvus protas yra šventa dovana, o racionalus protas – geras tarnas. Tačiau mes sukūrėme tokią visuomenę, kurioje gerbiami tarnai, o dovanos pamirštos.

– Albert Einstein

Iš tikrųjų ši knyga kalba apie *suvokimą*. Aišku, pamokos yra labai naudingas dalykas, jos suteikia pačius piešimo pagrindus, ir tai temai skirta didžioji knygos dalis. Tačiau taip pat labai svarbus knygos tikslas yra atkreipti skaitytojų dėmesį į dešiniojo smegenų pusrutulio funkcijas, nes šis pusrutulis atsakingas ne tik už meninius talentus, bet ir už mąstymo kokybę apskritai. Pavyzdžiui, žmonės, turintys išlavintą dešinįjį pusrutulį, pasižymi puikia intuicija, lakia vaizduote, jie geriau sugeba spręsti įvairias problemas. Apie tai mes plačiau kalbėsime vienuoliktame šios knygos skyriuje.

Knygoje pateikti piešimo pratimai yra pagrindų lygio ir skirti pradedantiesiems, dar visai nemokantiems piešti, taip pat tiems, kurie yra įsitikinę, kad jie neturi piešėjo talento ir piešti niekada neišmoks. Čia yra piešimo abėcėlė. Ji tokia pat svarbi kaip ir raidžių abėcėlė. Manau, švietimo sistema daro didelę klaidą, kad šiai piešimo abėcėlei skiria per mažai dėmesio, nes tai yra suvokimo galimybių plėtros įrankis. Švietimo sistema per daug akcentuoja racionalumą ir logiką ir per mažai – kūrybiškumą. Labai gerai apie tai pasakė Einšteinas: „Kūrybiškas ir intuityvus protas yra šventa dovana, o racionalus protas – geras tarnas. Tačiau mes sukūrėme tokią visuomenę, kurioje gerbiami tarnai, o dovanos pamirštos.“

Penki piešimo įgūdžio komponentai

Praėjus šešiams mėnesiams po pirmojo šios knygos pasirodymo 1979 metais, mane apėmė keista nuojauta, kad kai kuriuos dalykus aš aprašiau nė neplanuodama to daryti, tarsi netyčia.

Kas tai buvo? Aš apibūdinau pagrindinius piešimo įgūdžio komponentus, bet tą supratau vėliau. Nes

mano tikslas buvo kiek kitoks: aš, kaip jau sakiau, mokydama piešimo norėjau pateikti savo skaitytojams seriją pratimų, kurie suaktyvina kognityvines dešiniojo pusrutulio funkcijas. Panašų poslinkį sukelia apversto piešinio kopijavimas (piešimas „aukštyn kojomis“). Tai yra būdas, kaip apgauti logiškai mąstantį kairįjį pusrutulį, kad jis atsisakytų savo dominavimo ir užleistų vietą dešiniajam pusrutuliu.

Tam tikslui aš pasiūliau lavinti penkis vizualinio suvokimo įgūdžius, už kuriuos atsakingas yra būtent dešinysis pusrutulis. Net nemaniau, kad šie suvokimo įgūdžiai taip pat yra ir piešimo įgūdžiai, tiksliau, sudėtinės jo dalys, komponentai. Man atrodė, kad bendrąjį piešimo gebėjimą sudaro kur kas didesnis kiekis komponentų.

Tačiau po kelių mėnesių, kai vedžiau piešimo pamoką, man toptelėjo (tai buvo AHA! nušvitimo akimirka), kad mano aprašytieji penki dešiniojo pusrutulio valdomi įgūdžiai taip pat yra ir pagrindiniai realistinio piešimo įgūdžio komponentai. Iki šiol šie penki komponentai netgi nebuvo laikomi piešimo įgūdžiais. Tai buvo *matymo* įgūdžiai. Jie yra tokie:

- ◆ Gebėjimas suvokti kraštines (kontūrus)
- ◆ Gebėjimas suvokti erdves (negatyvias erdves ir pozityvias formas)
- ◆ Gebėjimas suvokti objekto dalių santykius (porcijas)
- ◆ Gebėjimas suvokti šviesas ir šešėlius
- ◆ Gebėjimas suvokti visumą (*gestaltas*)

Skaityti išmokstame pažinę abėcėlės raides, o piešti – įvaldę šiuos penkis įgūdžius.

Mane šis atradimas įkvėpė! Aptariau jį su kolegomis, peržvelgiau daug senų ir naujų piešimo vadovėlių ir neradau, kad būtų paminėtas dar koks nors pagrindinis piešimo įgūdis. O jeigu taip, vadinasi, piešimas yra toks dalykas, kurio išmokti galima labai greitai ir paprastai. Tam nereikia gaišti kelerių metų ir piešimo kursas gali būti kur kas trumpesnis, nei jis dabar yra dailės mokyklose. Žinoma, mokėjimas piešti nereiškia, kad jūsų darbai atsidurs muziejuose ar dailės galerijose. Taip pat mokėjimas rašyti visiškai negarantuoja, kad tapsite garsiais rašytojais. Vis dėlto būsite įvaldę veiklos rūšį, kuri kelia daug džiaugsmo. Ir padarysite tai labai greitai. Piešimas yra skirtas ne tik dailininkams.

Kilniausias iš malonumų yra suvokimo džiaugsmas.

– Leonardo da Vinci

Paskui aš ir mano kolegos parengėme penkių dienų piešimo pagrindų įvaldymo programą. Bendra programos trukmė yra keturiasdešimt valandų – po aštuonias valandas kiekvieną dieną. To laiko užtenka, kad žmogus susipažintų su penkiais piešimo įgūdžio komponentais ir paskui galėtų juos lavinti savarankiškai. Piešimo įgūdžio komponentai taip pat praplečia mūsų mąstymo ribas. Kaip tik šį aspektą aš akcentavau antrajame ir trečiajame šios knygos leidimuose ir rutulioju toliau šiame, ketvirtajame, leidime. Noriu penkis komponentus dar glaudžiau susieti su mąstymo procesu ir kūrybiškumu. Dabar tiek Jungtinėse Valstijose, tiek kitose pasaulio šalyse apie kūrybiškumą ir inovatyvumą kalbama labai daug. Svarstoma, kaip šias savybes ugdyti. Tačiau rimtų metodikų nėra. Netgi atvirakščiai – mūsų švietimo sistema didžiausią dėmesį skiria kairiajam pusrutuliu – tai faktų kalimas, teoremos, standartizuoti testai ir taip toliau. Dešinysis pusrutulis beveik pamirštas. Vaikai verčiami įsiminti informaciją, tačiau nesuvokia jos prasmės ir nemato, kaip jų iškaltos žinios siejasi su realiu gyvenimu.

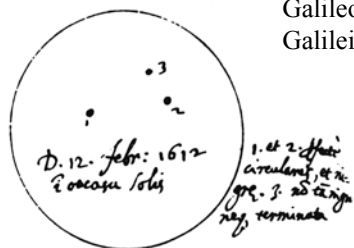
Laikas keisti tokį požiūrį į švietimą. Pavyzdžiui, neseniai grupė Los Andželo mokslininkų kognityvistų rekomendavo diegti mokyklose *percepcinį mokymą*, tai yra lavinti mokinių suvokimo galimybes. Pasak jų, tai atgaivintų neefektyvią švietimo sistemą, kurioje dabar viešpatauja kompiuteriai ir įvairios standartizuotos programos.

Aš manau, kad percepcinio mokymo dalis galėtų būti piešimo pamokos. Noriu atkreipti jūsų dėmesį, kad nuo XX amžiaus vidurio piešimo kursas Jungtinių Valstijų mokyklose ėmė trumpėti ir dabar mes šioje srityje atsilikame nuo daugelio pasaulio šalių. Mus gerokai lenkia Singapūras, Honkongas, Japonija, Korėja, Švedija, Olandija, Vengrija, Slovėnija ir taip toliau.

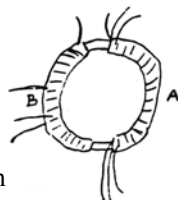
1969 metais vienas garsiausių XX amžiaus mokslininkų vokiečių psichologas ir meno teoretikas Rudolfas Arnheimas rašė: „Meniui švietime dabar skiriamas toks menkas dėmesys todėl, kad meno pagrindas yra suvokimas, o ne loginis mąstymas. Tačiau švietimo sistemos administratoriai turėtų suprasti, kad menas yra galingas suvokimo plėtimo įrankis, o be plataus suvokimo kūrybinis mąstymas neįmanomas.“

Taigi piešimas lavina suvokimą, o drauge – ir mąstymą. Vadinasi, išlavinti piešimo įgūdžiai palengvina ir kitų disciplinų studijas. Tai labai svarbu. Juolab kad mes jau žinome, jog piešti išmokti galima labai greitai. Tam nereikia jokių ypatingų talentų. Išmokę piešti žmonės šiuos naujus įgūdžius gali perkelti į kitas veiklos sritis. *New York Times* meno kritikas Maiklas Kimelmanas (Michael Kimmelman) pasakė: „Piešimas padeda žmonėms būti laimingiems.“

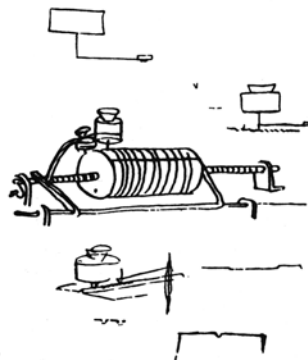
Galileo
Galilei

Thomas Jefferson
Kapitolijaus eskizas

Michael
Faraday

Kreisi
Michaelis
Aug 12/87
Edison

Thomas A. Edison
Darbiniai brėžiniai, pagal kuriuos buvo pagamintas fonografas

Inžinerijos istorijoje daug didžių kūrinių prasidėjo nuo paprastų eskizų popieriuje.

Viršuje matote Galilėjaus, Džefersono, Faradėjaus ir Edisono paišytus eskizus.

– Henning Nelms, iš knygos „Mąstymas su pieštuku“ (*Thinking with a Pencil*)

Apie dešiniojo ir kairiojo pusrutulio santykį labai taikliai pasakė Oksfordo universiteto profesorius Janas Makgilchristas (Iain McGilchrist):

Tūkstančius istorijos metų Valdovas (dešinysis pusrutulis) regi, kaip jo imperiją valdo jį išdavęs Emisaras (kairysis pusrutulis). Emisaras uzurpavo Valdovui priklausančią valdžią.

– Iš knygos „Valdovas ir jo emisaras“ (*The Master and His Emissary*)

Du protai ir kelių uždavinių sprendimas vienu metu

Šiandieną neurologijos mokslas yra aiškiai nustatęs, kuo skiriasi dešiniojo ir kairiojo smegenų pusrutulių funkcijos. (Reikia pridurti, kad nors tos funkcijos skiriasi, bet kokioje protinėje veikloje didesniu ar mažesniu laipsniu dalyvauja abu pusrutuliai.) Mes netgi galime kalbėti apie du protus. Tačiau jiems atitekusios teritorijos nevienodos. Kairysis pusrutulis, kuris atsakingas už kalbą ir logiką, kaip jau buvo minėta, dabartiniame pasaulyje turi kur kas platesnį žaidimų lauką nei už vizualinį suvokimą ir kūrybiškumą atsakingas dešinysis pusrutulis. Dešinysis pusrutulis mūsų visuomenėje nelavinamas ir jo veikla ilgą laiką mokslininkus domino mažiau nei kairiojo pusrutulio. Rimtesni vizualinio suvokimo tyrimai pradėti palyginti neseniai. Pavyzdžiui, grupė kompiuterių specialistų pabandė sumodeliuoti, kaip mes atpažįstame žmonių veidus ir jų išraiškas. Šią užduotį dešinysis pusrutulis paprastai atlieka be jokių pastangų ir beveik akimirksniu, o kompiuteriui reikalinga labai sudėtinga programa ir kur kas daugiau laiko.

Mus supa vizualinė ir verbalinė informacija ir labai dažnai smegenims reikia vienu metu priimti abu šiuos informacijos tipus bei juos apdirbti. Vienu metu smegenys sprendžia kelis uždavinius ir į šią veiklą įsitraukia abu pusrutuliai. Vizualinę informaciją apdirba dešinysis pusrutulis, verbalinę – kairysis. Smegenims tai yra tam tikra perkrova. Dėl šios priežasties Jungtinėse Valstijose neseniai uždraudė vairuojant rašyti SMS. Mes turime rasti būdą, kaip išlavinti smegenis, kad vienu metu efektyviai funkcionuotų abu mūsų protai. Vienas iš tokių būdų yra piešimo mokymasis.

Materija, kuri stengiasi pažinti save

Smegenų veiklos tyrinėtojai sako, kad jiems kelia keblumų viena paradoksali kliūtis. Kokia tai kliūtis? Kai jie vykdo tyrimus, iš esmės smegenys stengiasi pažinti pačios save. Smegenys yra vienintelė materija (bent jau kitos tokios mes nežinome), kuri stebi ir studijuoja pati save, ji analizuoja savo veiklą ir daro apie save išvadas. Vienas iš svarbiausių atradimų, kurių pastaruoju metu apie save padarė smegenys, yra toks, kad jos gali keistis netgi fiziškai. Kad tai įvyktų, jos turi keisti savo funkcionavimo (tai yra mąstymo) būdą, atsiverti naujoms idėjoms ir požiūriams bei įgyti naujų įgūdžių. Tokių pokyčių galimybę nagrinėja naujas *neuroplastikos* mokslas. Šio mokslo atstovai *neuroplastikai* specialiais mikroelektrodais tiria neuroninių jungčių kelius, braižo jų žemėlapius ir žiūri, kaip jie keičiasi priklausomai nuo protinės veiklos pobūdžio. Tai yra smegenų plastiškumo savybė.

Smegenų plastiškumas ir naujas požiūris į talentus

Smegenys ne tik keičia savo neuroninių jungčių žemėlapius, bet ir gali įgyti naujų ląstelių. Neseniai buvo manoma, kad smegenys panašios į biologinį mechanizmą, kuris yra nulemtas genetiškai ir kuris visą žmogaus gyvenimą nesikeičia – tik senatvėje pradeda silpnėti. Tačiau dabar mes jau žinome, kad tai netiesa. Neuroplastikos mokslas pateikė duomenų, kad smegenys vystosi ir kinta. Mane šie atradimai įkvėpė. Pasirodė, kad mokydamiesi naujų dalykų ir įgydami naujų įgūdžių mes galime pakeisti savo mąstymą ir inicijuoti svarbius gyvenimo pokyčius. „Fiksuoto“ ir „nekintamo“ proto idėja mūsų daugiau neriboja.

Štai iškalbingas pavyzdys, kaip vienu metu funkcionuoja abu smegenų pusrutuliai:

Jaunas žvalgybos karininkas sėdi savo darbo vietoje. Viršuje priekyje jis stebi dešimt monitorių ir kompiuteriu spausdina atsakymus į savo vadų bei pavaldinių užklausas. Iš viso vienu metu jis komunikuoja su trisdešimčia žmonių. Be to, abiejose ausyse jis turi po ausinę, į kurias jam kalba du skirtingi komunikotojai. „Taip, mano darbas intensyvus“, – pasakė karininkas.

– Iš Thomo Shankero ir
Matto Richtelo straipsnio
New York Times
„Ar informacinės
perkrovos šiuolaikinėje
armijoje gali būti mirtinos?“

Smegenų galimybes mes galime išplėsti. Toks turėtų būti vienas iš švietimo tikslų.

Taip pat mes dabar žinome, kad talentai nėra ypatingos ir retos dovanos. Neuroplastikos mokslas mums atveria naujus galimybių horizontus. Talentus, ypač kūrybinius, galima išsiugdyti. O juk iki šiol buvo manoma, kad dailė yra ta veiklos sritis, į kurią leidžiama įžengti tik išrinktiesiems, visų pirma tiems, kas yra gerai įvaldę piešimą, nes piešimas yra tarsi bilietas į vaizduojamojo meno pasaulį. Daugelis į klausimą, ar moka piešti, atsako taip: „Ką?! Piešti? Niekada gyvenime. Aš net paprastos linijos nesugebėčiau nubrėžti...“ Žmonės šiuos žodžius paprastai pasako tvirtai įsitikinę, kad tai – tikra tiesa. Kalba taip ir vaikai, kurie pabandė mokytis piešti, bet su liūdesiu pamatė, kad jiems nieko neišeina. Ir jie tada padaro išvadą, kad neturi kūrybinio talento.

Tačiau neuroplastikos specialistai tvirtina, kad talentą galima išsiugdyti. Tą patį sakau ir aš, remdamasi kelių dešimtmečių savo darbo patirtimi. Išmokti piešti gali kiekvienas. Tai tas pat, kas išmokti skaityti, rašyti ar skaičiuoti.

Visuomenėje vyrauja nuomonė, kad svarbiausi įgūdžiai, kuriuos mes turime būti įvaldę, yra rašymas, skaitymas ir skaičiavimas. O mokėjimas piešti yra periferinis dalykas, skirtas laisvalaikiui ar savo malonumui. Atseit jis nėra būtinas. Tačiau mes kalbame ne vien apie piešimą. Piešimas lavina vizualinį suvokimą ir plečia mąstymą. O tai savo ruožtu paveikia visas žmogaus veiklos sritis, pagerina gyvenimo kokybę. Tad lavinkime vizualinį suvokimą. Iki šiol vyravo nuomonė, kad suvokimas nėra ta savybė, kurią galima išsiugdyti sėdint klasėje ir klausantis mokytojo. Tačiau aš siūlau elgtis būtent šitaip. Suvokimą ugdo piešimo pamokos.

Menas ir švietimo sistema

Žinoma, piešimas nėra vienintelė meno sritis, kuri ugdo suvokimą ir mąstymą. Tą patį poveikį daro muzika, šokis, teatras, tapyba, skulptūra, keramika... Šie dalykai taip pat galėtų būti įtraukti į mokyklų programas. Tačiau aš manau, kad tai neįvyks. Net jeigu švietimo sistemos vadovai pripažintų šių disciplinų svarbą, įdiegti jų dėstymą mokyklose būtų labai sunku dėl lėšų stygiaus – juk švietimo sistemos finansavimas nuolatos mažėja. Be to, visuomenėje dar gajus stereotipas, kad menas yra „nerimtas lengvabūdiškų žmonių užsiėmimas“ ir kad „menininkai dažnai skursta“.

Paprasčiausias dalykas iš visų menų yra piešimas. Čia nereikia jokių brangių priemonių – tik popieriaus ir pieštukų. Tiesa, piešimas irgi kartais priskiriamas prie „nerimtų“ užsiėmimų, tačiau jo dėstymas bent jau nereikalauja didelių finansinių sąnaudų. Žinoma, svarbiausia grandis čia būtų kvalifikuotas mokytojas, kuris sugebėtų ne tik perteikti mokiniams piešimo įgūdžius, bet ir išmokyti juos taikyti kitose veiklos srityse.

Taigi iš visų menų piešimas yra, ko gero, vienintelis, kurio dėstymą mokyklose galima realiai sustiprinti.

Pabandykime

Vertėtų bent pabandyti sustiprinti mokyklose piešimą. Į kairįjį smegenų pusrutulį orientuota Jungtinių Valstijų švietimo sistema stringa. Mokiniam kalami į galvas skaičiai ir faktai, neskatinamas jų kūrybiškumas ir jie vis blogiau atlieka netgi standartinius testus. Grėsmingai auga skaičius paauglių, kurie mokyklos

Deja, dabar mūsų išrinktieji valdžios atstovai tvirtina, kad išlaidos menui yra nepateisinamas dalykas, pinigų leidimas vėjais. Atseit yra kur kas svarbesnių sričių, kur galima nukreipti biudžeto lėšas.

– Robert Lynch, Fondo „Amerikiečiai už meną“ prezidentas

nebaigia. Ir padėtis kol kas tik blogėja. Prisimenu Alberto Einšteino žodžius: „Visą laiką elgdamiesi po senovei, naujų rezultatų nepasieksime... problema liks neišspręsta, kol nepakeisime mąstymo.“

2010 metų gruodžio mėnesį Amerikos ekonominio bendradarbiavimo ir vystymo organizacija paskelbė duomenis apie įvairių šalių penkiolikmečių mokslievių išsilavinimo lygį. (Lygis buvo nustatytas pagal testų atlikimo rezultatus.) Jungtinių Valstijų mokslievių rezultatai ne juokais nuvylė. Jie užėmė trisdešimtą vietą pagal matematikos, septynioliktą vietą pagal skaitymo ir dvidešimt trečią vietą pagal bendrųjų mokslo žinių testų rezultatus. Švietimo departamento sekretoriaus Arno Dankano (Arne Duncan) reakcija buvo tokia: „Tai yra pavojaus signalas!“

Atėjo laikas reformuoti švietimo sistemą. Mokyklos turėtų daugiau dėmesio skirti dešiniajam pusrutuliu, kad tarp abiejų pusrutulių įsivyratų pusiausvyra. Tada mokiniai ne tik kaups faktus, bet ir išmoks susieti juos su realiu gyvenimu, pamatys juos platesniame kontekste ir suvoks jų prasmę.

Įgūdžių perkėlimas

Dešiniajam pusrutuliu lavinti siūlyčiau mokyti vaikus piešimo nuo ketvirtos ar penktos klasės. Mes nesiektume išugdyti dailininkų. Mūsų tikslas būtų plėsti vaikų suvokimo gebėjimus, kad jie paskui galėtų perkelti juos į kitas veiklos sritis ir pritaikytų tai sprenddami įvairias problemas. Juk kai mokome vaikus skaityti ir rašyti, mes net negalvojame, kad jie ateityje taps profesionaliais rašytojais.

Be to, paskatinę kurį laiką veikti dešiniąjį pusrutulį (o kaip tik toks yra piešimo pamokų poveikis), mes leistume pailsėti kairiajam pusrutuliu, nes visa

mokyklų programa nukreipta būtent į jį. Žinau, ką reiškia toks poilsis, nes pati prieš daug metų lankiau darbininkų vaikams skirtą mokyklą, kurioje, be kitų dalykų, mums dėstė sodininkystę, kulinariją, keramiką, siuvimą, drožybą. Šiandieną tokį pat vaidmenį galėtų atlikti piešimas.

Įgūdžių komponentai

Kokius įgūdžius jums padės ugdytis piešimo pamokos ir kaip tos pamokos apskritai paveiks jūsų mąstymą?

Piešimas, kaip ir skaitymas, yra sudėtinis įgūdis, kurį sudaro keli komponentai. Sudėtinio įgūdžio įvaldymas yra daugiapakopis procesas. Iš pradžių įvaldomi visi sudėtinio įgūdžio komponentai, o paskui praktinis įgūdžio taikymas padeda juos susieti į vieną nedalomą visumą.

Aš jau sakiau, kokie yra penki baziniai piešimo įgūdžio komponentai. Priminsiu juos:

- ◆ Gebėjimas suvokti kraštines
- ◆ Gebėjimas suvokti erdves
- ◆ Gebėjimas suvokti objekto dalių santykius
- ◆ Gebėjimas suvokti šviesas ir šešėlius
- ◆ Gebėjimas suvokti visumą (*geštaltas*)

Pirmus keturis įgūdžius reikia lavinti specialiais pratimais. O penktasis susiformuoja kaip pirmųjų keturių rezultatas. Daugelis iš tų, kurie pabandė įvaldyti šiuos įgūdžius, paskui pasakojo, kad tai jiems buvo visai nauja, jie pažvelgė į pasaulį kitaip, nei žvelgė iki to laiko. Viena mokinė, kuri nupiešė savo ranką, pasakė: „Aš iš tikrųjų savo rankų iki šiol nemačiau. Dabar man jos atrodo kitokios.“

Aš nesu skaitymo mokymo ekspertė, tačiau man ne visai suprantama, kodėl pedagoginėje literatūroje „greitas ir sklandus skaitymas“ priskiriamas prie bazinių skaitymo įgūdžio komponentų. Manytis, kad „greitas ir sklandus skaitymas“ yra bendrasis mokymosi skaityti rezultatas. Taip pat aš nesuprantu, kodėl tarp bazinių skaitymo įgūdžio komponentų labai retai minimas gebėjimas skiemenuoti žodžius ir gebėjimas suvokti sakinio struktūrą, tai yra atpažinti sakinyje veiksnį ir tarinį.

„Greito ir sklandus skaitymo“ priskyrimas prie bazinių komponentų man primena kai kurių piešimo mokytojų požiūrį. Jie reikalauja iš mokinių paišyti labai greitai, nors mokiniai dar nėra įvaldę bazinių įgūdžių. Daugelis jų, gavę tokią užduotį, ne paišo, o keverzoja ir galų gale lieka nusivylę, nepatenkinti. Amerikos švietimo sistemoje priimta, kad „greitai“ yra „gerai“, tačiau dažnai būna atvirkščiai.